

Landbrugets Indflydelse paa Nationernes mercantile, sociale og intellectuelle Liv.*)

Landbruget er Grundvolden for alle en Nations mercantile, sociale og intellectuelle Forhold saavel indenfor dens egne Grændser som med Hensyn til andre Folkeslag. Nomaderne isolere sig frivilligen og Nødvendigheden tvinger dem til at gaae af Veien for hverandre. Deres faa og ubetydelige Fornødenheder kunne de let tilfredsstille uden fremmed Hjælp, da enhver Familie udgjør ligesom en Stat for sig. Men saasnart disse Stammer tage sig en fast Bolig, indtræffer strax andre Forhold. Nu indgaae de et Forbund med Naturen for at afstvinge Jorden rigere og mere fleerartede Skatte end den før gav frivilligt. Fleres forenede Kræfter opbygges, og dette bliver det første Baand for Samfundets forholdene: en gjensidig Omtustning af Varer og Meddelelse af intellectuel Udvikling. Grunden til disse Forhold lægges altsaa strax, naar et Folk begynder at faste sig paa Landbruget. Paa denne Grundvold gaaer den intellectuelle Kultur og Civilisation uophørligt fremad med sikkert Skridt, og ethvert Fremstridt, enhver høiere Udvikling i dem hidrører oprindeligen fra denne Basis. Landbruget fordrer allerede under dets Opkomst

*) Efter Quartalskrift för Landbruk och Husdyrs skötsel, utgifven af Alexis Noring.

en Mængde Artikler og afgiver derimod et Overskud af Producter, der ikke alle ere nødvendige Betingelser for et Folks umiddelbare Bestaaen. Dette leder til Handel, hvorved man henter sine Fornødenheder fra et fremmed Sted, hvor man sælger, hvad der er En overskødig. Berøringen med Fremmede udvider en Nations Anskuelse, bibringer den nye Kundskaber, opvækker nye Ideer, og bliver saaledes Videnskabernes Moder og Beskytterinde. Overskødighed af Producter giver Anledning til deres Forædling og Forbedring, hvorved Haandværk og Kunster opstaae. Hvad her er fremstillet blot a priori, er ved alle Nationers Historie beviist at være factisk. Vi ville nu udvide denne snevre Cirkel og udførligere behandle vort Thema.

Landbrugets Begyndelse og Fremskridt hos en Nation.

Saasnart Mennesket forener sig med Naturen for at frembringe Planter og Producter paa Jordens Overflade eller i dette Diemed benytter dens Kræfter og leder dens Virkninger efter sin Villie, begynder det at udøve Landbrug. I Ordets Etymologi ligger en Definition paa Begrebet deraf. Mennesket bliver den, der bruger Jorden, det vil sige: det betragter den som sin Eiendom, og anseer det for sin Pligt at anvende og benytte den. Som Nomade er Mennesket blot en Gæst, der fortærer hvad det foresinder og derpaa gaaer videre. Brugeren derimod maa fremfor alting tænke paa at producere, forinden Noget fortæres. Da denne Leve-

viis er mofommeligere end den forrige, er det let at forklare, hvorfor Nomadestammerne faa nodigen ville beslutte sig til at tage faste Boliger og faste sig paa Agerdyrkning. I Forsningen indskrænker dette sig til, nogle smaae Stumper, medens Størstedelen af Jorden lades tilbage i sin naturlige Stikkelse, og dens Frembringelser betragtes som frivillige Gaver, indtil ved Stammens Forogelse Rummet formindstes og Fornødenhederne tiltage. Saaledes udvides Jordbruget baade extensivt og intensivt, da en Forogelse af de nødvendige Producter blot derved kan vindes. Samfundsforholdene grundlægges og faae en høiere Udvikling ved Anlæggelsen af faste Boliger paa eet Sted og ved Menneftenes paa Grund af Folkeforogelsen foraarsagede nærmere Sammenflytning. Da denne Sagernes Gang dog ei kan være den samme overalt, kan det ikke være uden Interesfe at opføge og prøve de Grunde, der have foranlediget en Mængde Modificationer i samme. Den, der først falder i Dinene, er:

Folkestammens Nationalitet.

Af hvor stor en Betydning denne er saavel ved den første Bosættelse som under de videre Fremfrit ved Dpdyrkningen, viser sig ei alene endnu overalt hvor Nybyggere etablere sig, f. Ex. i Amerika; men vi see det ogsaa af saamange Folkelags forskjellige Agerdyrkningsmethoder. Om deres Legemsbygning er stærk og deres Characteer udholdende og virksom, om de ere i Besiddelse af Talenter og Dpfindelsesevne m. m., alt dette har den største Indflydelse

saavel paa deres første Indretninger som paa Algerbyrknin-
gens senere Fremskridt. Jo mere en Folketamme i disse
Henseender er begunstiget af Naturen, desto raskere ud-
vides det egentlige Algerbrug, desto hurtigere forøges
Folkemængden og med denne ogsaa den sociale og in-
tellectuelle Dannelsse. Men disse heldige Virkninger
vise sig ei blot strax ved Begyndelsen af Boscættelsen;
men blive en fast og sikker Fordeel, som bibeholdes og
faa efter at man har naaet til Civilisationens høieste
Trin. Denne Bemærkning stadfæstes ved ethvert flyg-
tigt Blik, som vi kaste paa en Nations Udvikling.

Hvilken uendelig Forstjæl er der ikke f. Ex. paa
Algerbruget i Tyrkiet og i Tydskland, og hvorledes viser
sig ikke dettes Indflydelse paa begge disse Landes Ci-
vilisation! — Landbruget er ogsaa høist forskjelligt i
Europas meest civiliserede Lande og er overalt et Gjen-
stik af Nationaliteten. Man behøver blot at sammen-
ligne Spanien med Tydskland eller et hvilken som helst
af disse Lande med Frankrig eller England. Lader os
i de 2 første betragte blot en Green af Landhuushold-
ningen, Faareavl. I begge Lande giver man Me-
rinos-Faarene Fortrinnet. Men hvor langt er ikke Tyds-
land kommet forud for Spanien! og hvorfor? Fordi
den tydske Nationalcharacter besidder en større Bedhol-
denhed under Fremgangen af et Foretagende og alt
ved Opfattelsen af en Sag klarere indseer det Dybere
i den, end den spanske.

Men en Nations Fornødenheder afgjøre netop
Maaden, hvorpaa dens Landbrug drives, og en stor
Deel af dem ere en Følge af Nationaliteten. Hvilke

Fødemidler, der ere de meest afholdte, hvilken Dragt man synes bedst om, dette og mere ligger i National-Characteren, bestemmer Banen for Nationens Fremstridt i Landhuusholdningen og, gjennem denne, i Civilisationen i Almindelighed. Vi finde Alt dette bekræftet om vi see tilbage paa den Wei, som ethvert Folkeslag har fulgt til det naaede sit nuværende Standpunkt. Det kan saaledes ikke være ligegyldigt ved det intellectuelle Standpunkt, hvorpaa vi træffe en Nation, om vi betragte det Trin, hvorpaa den staaer i Landhuusholdningen, da vi deraf faae en temmelig klar Oversigt over dets forrige Tilstand og Historie. Lader os i denne Henseende sammenligne England og Rusland. Det første har svunget sig op til et høit Punkt i enhver Green af Industrien, og navnlig hvad Agerbruget angaaer i de senere Tider opnaaet et saadant fremfor noget andet Land i Europa, saa at den Tid alt længst er forbi, da det endnu kunde udføre Landbrugsproducter, indtil Folkemængden tog til i den Grad, at de indenlandske Producter vare utilstrækkelige for Menneskenes Føde, Manufacturer og Fabrikker. Vi vide, hvorledes dette Forhold er tiltaget i vor Tid. — Rusland vorer som i alle Henseender saa og i sin Landhuusholdning til en kjæmpemæssig Størrelse. Endnu har dets Befolkning Plads nok; endnu kunne mange Skatte opsøges i Jordens Skjød. Agerbruget er Nøglen dertil; ved dets blomstrende Tilstand bliver Folket rigt, og de Stammer, som endnu staae paa Grændsen af Nomadetilstanden, finde deri den første Grundvold for en høiere Civilisation. Om end den engelske

National-Characteer er aldrig saameget tilbøielig til Erhvervelsen af Gods, ere dog Grændserne for denne Virksomhed indenfor Landbruget allerede for trange. I Rusland beherskes Alt af en fast Willie (Selvhersterens) og al Nationalitet concentrerer sig i den. Bore Samtidige kunne see Følgen heraf. Saa langt denne Concentrering rækker og saalænge som en med Snildhed forenet Willie holder den i Virksomhed, saalænge gaaer det med sikkre Rjæmpeffridt til Maalet. Af hvad vi her have sagt kan man slutte sig til begge Landes Fremtid.

Jeg har ovenfor omtalt, hvorledes den tydske Nationalcharacteer har gjort sig gjældende i een Green af Landhuusholdningen — Merinosavlen. Men dette viser sig ei alene i dette Tilfælde, men træder tydeligen frem saavel i alle de enkelte Dele af Agerbruget som i dets Heelhed. Dets Begyndelse og Fremgang bære Præget af Nationalcharacteren. Kaste vi et Blik paa den mørke Fortid, finde vi, at et ustadigt Nomadeliv aldrig har været Tydskerne behageligt, og at det ei laa i deres Characteer at leve af Vikingefærd. Thi hvormeget end den frigerste Tilbøielighed drev dem fremad for at opsoge et af Naturen rigere begavet Land end deres vilde Skove, indførte de dog overalt en vis Huslighed i deres Hytter og søgte at astringe Jorden, hvad den ei gav frivillig. Men denne Bestæftigelse overlodes forstørstedelen til Dvinderne. Dette Træk har gjennem Martusinder troligen vedligeholdt sig, og endnu have Fruentimmerne ved deres Huslighed og virksomme Omsorg stor Deel i den tydske Oekonomi og endnu til-

kommer dem næsten overalt en Deel af Vren, naar den styres med Flid, hensigtsmæssigt og forstandigt, og fremfor Alt om de have Sands for Orden og en klog Huusholdning. Flid, Tilfredshed, Vedholdenhed, godt Lune og slige med den tydske Nationalcharacter forenede Egenstaber ere Marsagen til, at Landhuusholdningen i Tydskland er steget saa høit. Trægthed og Langsomhed i at beslutte og handle, stundom ubartende til Uigegyldighed, skulle, som vedhængende Tydskerne, hvem man ofte forekaster disse Egenstaber, vanskeligen gjøre dem skikkede til at opnaae Fortrinnet fremfor andre Nationer, dersom ikke disse Lyder bleve neutraliserede ved de gode Egenstaber, vi have omtalt.

Klimatet og Jordbunden.

Jo større Vanskeligheder disse lægge en Nation i Veien for Frembringelsen af de til Livets Ophold nødvendige Artikler, desto længere forblive dens Fornødenheder simple, desto hurtigere lærer den at øve og udvikle sin physiske og moralske Kraft og desto mere vinder derved dens videre intellectuelle Dannelse. Man kan endogsaa paastaae, at disse Localforhold bestemme den Retning, som Nationalaanden tager, naar man erindrer, at Klima og Næringsmidler ikke forfeile deres Virkninger paa en Nations Character gjennem den Indflydelse, de udøve paa Menneskets physiske Bestaffenhed.

Nomaden bosætter sig visstligen ugjerne paa et Sted, hvor et strengt Klima og en utaknemmelig Jordbund gjøre hans Ophold vanskeligt; men naar Folkmængden tiltager, maa dog ogsaa saadanne Strækninger

bebygges. Landbruget i saadanne Egne geraader ofte til en af to Yderligheder; enten drives det til et høit Standpunkt eller det forbliver i sin første Stikfelse. Dette beroer paa Klimaets og Jordbundens mere eller mindre ugunstige Bestaaffenhed. Er det sidste Tilfældet i en altfor høi Grad, lammes den bedste Villie og meest levende Kraft og Menneftet søger andre Udveie end Agerbruget for at tilfredsstille sine Fornødenheder, kommer derved tilbage i moralsk Dannelselse, medens Tilfredsstillelse af hans physiske Trang lægger Beslag paa alle hans Evner. Er ovennævnte Ulempe af den Bestaaffenhed, at den kan beseires af menneftelige Legems- og Sjæls-Kræfter, saa styrker og hærdner den dem og bidrager middelbart til deres hurtigere og høiere Udvikling. Man seer saaledes allerede heraf Grunden til, at de Nationer, der ikke ere altfor begunstige af Klima og Jordbund, tidligere end Folkelag, der leve under blidere Forhold, have svunget sig op til og holdt sig paa et høit Punkt af moralsk Dannelselse. Man kunde sige, at hos de Sidstnævnte Sandseligheden for let bliver tilfredsstillet og faaer saaledes Dørvægten, hvorimod hos de Første de intellectuelle Evner maae udvikles for at kunne lede de Kræfter, som udfordres til at frembringe, hvad der er nødvendigt for at tilfredsstille den legemlige Trang.

De ydre Forhold.

Som vi alt have seet, er det disse, som næsten ene og alene grundlægge Agerbruget og gjøre det nødvendigt. Nomaden griber ikke dertil, før de udvortes

Omstændigheder tvinge ham dertil, det vil sige, naar den Egn, i hvilken han forðum drog omkring og ernærede sine Hjorder, bliver for indskrænket til at forsyne Stammen med alle dens Fornødenheder. Den nærmeste Følge af en saadan Indskrænkning er Feide og Krig, som ender med, at den svagere Part maa bukke under og bliver tvungen til enten at tjene Seierherren eller drage til en anden Egn, hvor han kan undgaae Collision med ham. Det snævrere Rum maa han dyrke, da det er det eneste Middel til at tvinge Jorden til at afgive hvad han trænger til. Jo mere hans Raadighed er indskrænket, desto mere maa han anstrenge sin Flid og Fornuft for intensivt at faae erstattet, hvad der intensivt er bleven ham berøvet. Men til denne Anstrenselse kan der ogsaa gives en anden Grund og det er den: at en Folkestamme kan have Mangel paa mange til dens Livsophold nødvendige Artikler og den maa derfor søge at forskaffe sig andre i en saadan Mængde, at den kan drive Tuffhandel med dem. Jordens Frembringelser, hvortil ogsaa kan henregnes Udbyttet af Dvæget, danne altid den første Grundvold for kommercielle Forhold. Ei alene Nomaden, men ogsaa Jægeren og Fiskeren, betragtede i Urtilstanden, bleve til Slutningen, tvungne af den snævrere Virkeplads, det vil sige naar for mange Individuer søge deres Ophold i den samme Egn, nødte til at flaae sig til Landbruget. Den første begynder at rydde og opdyrke Skoven, den anden udvider sit Gebeet til Flodbrederne og Havets Kyster og bliver Jordbruger. Begge udstrække deres Virksomhed i den Grad, som Tilvæerten i deres Stam-

me gjør det nødvendigt, og det første Skridt til Civilisationen er gjort, i hvilken de gaae fremad i samme Grad, som Agerbruget bliver fuldkomnere. Nybyggere, henflyttede fra civiliserede Lande til øde Strækninger og Skove, maae rimeligviis gennemgaae en ny Skole just derved at de ere civiliserede. Man seer rigtignok af Historien, at selv saadanne Individuer ikke sjeldent have isoleret sig og foretrukket Jæger- og Nomadelivet for det civiliserede. Dette forklares af den ethvert Menneske medfødt Lyst til Frihed, der ikke kan tilstede nogen Civilisation vindskrænket Magt, idet Menneskenes nærmere Sammenboen maa formindske Friheden, hvilket dog rigeligen opveies af de Fordele, der altid ere knyttede til en høiere Sjælsdannelse.

Men for at kunne vurdere disse Fordele efter deres sande Værd maa Mennesket have en vis Grad af moralsk Dannelse, hvilket ikke er Tilfældet med dem, der under ovenangførte Omstændigheder give Utilstanden Fortrinnet. Jo meer et Folk har at bestille med Udlændinge, desto høiere stiger dets Civilisation, idet at ei blot aandelige Bevægelser i Landet give Nationalaandens ligesom en vis Politur og Landets Producter en forhøiet Glans, men de ogsaa udenfra understøttes ved Lære og Exempel. Jo hurtigere enhver Nations Fremskridt have været og ere i Landbruget, desto mere har den faaet at bestille med Udlændinge, desto hurtigere har den opnaaet den samme høie Grad af Civilisation som andre Folkelag og desto større og mere lysende ere dens Landsproducter. Bille vi see denne Sætning uigjendrivelig bekræftet, maae vi antage for givet, at

en Nation ikke ved særegne overordentlige verdenshistoriske Hændelser er neddraget til en lavere eller løftet til en høiere intellectuel Dannelse.

Hvor dette er Tilfældet, gjælder ingen Regel; der er blot en Undtagelse tilstede. I den gamle Historie finde vi saadanne Tilfælde hyppigere end i den nye. I denne kunne vi dog anføre Rusland som et af de meest lysende Exempler paa en Undtagelse. For Reglens Gyldighed kan England tjene til Beviis. Dette Land, som, beskyttet af sit naturlige Bolværk, Havet, i næsten sex Hundrede Aar har fortsat en jævn Udvikling, byggede allerførst sin Velstand paa den faste Grundvold — Agerbruget, og efterat nu ogsaa ydre gunstige Forhold: Handel og Søfart, hidroge deres for at forsøge Materialerne til denne Bygning, maatte man sandeligen med Forsæt lukke Døren, om man ei vilde lade Enhver vederfares Net.

Skal jeg ikke blive for vidtløstig maa jeg udkaste min Tegning med saa Finier og overlade meget til at suppleres af den tænkende Læser.

Landbrugets Indflydelse paa Omstændighederne, under hvilke Menneskene leve.

Da Landbruget er Grundvolden for enhver Nations hele Tilstand, maa det naturligviis have Indflydelse paa ethvert Folkelags første Forhold. Alle ydre Forhold og de heraf følgende Fornødenheder forandres, saasnart en Nation begynder at lægge Bind

paa Agerbrug. Dette indtræffer først i materiel og dernæst i intellectuel Henseende, hvorfor de begge maae afhandles hver for sig.

Landbrugets Indflydelse paa de materielle Forhold.

Føde og Klæder ere de første Producter af Landbruget. Rigtignok kan en Nation forstaafe sig disse Ting fra Ublandet; men hvor de faaes, ere de ikke desto mindre Frembringelser af Jordbruget. I jo større Masse et Folk kan frembringe dem, desto mere sikker og uafhængig af den Fremmede er dets physiske Existens. At en forøget Folkemængdes Bestaaen beroer herpaa, følger af sig selv. Industri drivende Lande bevise dette rigtignok i høiere Grad end agerdyrkende, men deres Existens bliver altid precair og Mystelser i Handel og Wandel ere altid farligere for hine end for disse. Men Landbruget bringes altid der til en høj Grad af Fuldkommenhed af den simple Grund, at alle dets Producter stige i Værdi, naar Folkemængden tiltager. For at gjennemføre vort Emne consequent maae vi anføre de materielle Forhold hvert for sig, paa hvilke Agerbruget indvirker og komme da

a) Til Tilfredsstillelsen af de legemlige Fornødenheder.

Jeg har allerede sagt, at Jordbruget er Grundvolden dertil. Jo større en Mængde Producter man har, og jo mere man ved Landbruget kan forædle dem, desto bedre tilfredsstilles Befolkningens Trang og i desto høiere Grad befordres dens physiske Velvære.

Det ligger tydeligen for Dagen, hvormeget Landhuusholdningen i saa Henseende er gaaet fremad i den senere Tid, i hvilken den ei alene kan frembyde de fineste Stoffer til Klæder af sine vegetabiliske og animaliske Producter, men ogsaa for Ganen fremsætte Producter, der høre hjemme i fremmede Zoner. Til Beviis herpaa vil jeg blot nævne hoifin Merinos-Uld og Kunkelroes-Sukker. Vi kunne i saa Henseende see hen til Tydskland. Har ikke den fine Uld der vundet en saadan Berømmelse, at den har Fortrinnet for al anden? Følger man ikke paa en hæderlig Maade Frankrigs Exempel i Kunkelroesukker-Fabrikationen? Har ikke Tydskland ved Siden af disse Handelsproducter ogsaa Victualier i en saadan Mængde, at der altid findes Overskud deraf til at kunne sælges? Ikkun et høit drevet Agerbrug har bragt det saa vidt, efter som Befolkningen tiltager ligesaameget som i andre Lande. Om da vanskelige Conjuncturer pludseligen skulde indtræffe, saa at Tydskland blev indskrænket til sig selv og, for Tilfredsstillelsen af de legemlige Fornødenheder, tvunget til ene og alene at stole paa Landbruget, skulde det alligevel vissefælgelig komme i mindre Forlegenhed end det lykkelige Frankrig eller stolte England, om et saadant Tilfælde skulde møde disse Lande. At man, skjøndt saadanne Sandheder staae fast, dog ikke overalt vurderer Landhuusholdningen efter Fortjeneste, dertil ligger Grunden formodentlig ene og alene deri, at man endnu ei har kjendt Nøden i dens hele stræffelige Skikkelse, og deri, at man just fordi man er i Besiddelse af Landmandens

Producter i en saadan Mængde og Fuldkommenhed, anseer Sagen for Noget, der er almindeligen bekendt og følger af sig selv, og derfor ikke skjæmper den videre Dpmærksomhed.

b) Landbrugets Indflydelse paa Handel og Industri.

Kjøbmanden udfører Landets overflødige Producter, tager sin Gevinst deraf, men bidrager samtidig dermed til at indføre de Artikler, Landet behøver ved Indkjøb hos Fremmede af de Gjenstande, der udfordres for at tilfredsstille Indbyggernes naturlige eller kunstige Fornødenheder. Jo større og mangfoldigere Massen af de overflødige Producter er, desto mere udstrakt bliver Handelen og desto rigeligere den Gevinst, som den kaster af sig. Men Agerbrugets Indflydelse paa Industrien er endnu vigtigere end dets Indflydelse paa Handelen. Jo nærmere og som Følge deraf til jo billigere Priis Forarbejderen kan faae det raa Materiale, desto lettere og fordeelagtigere forvandler han det til Livsfornødenheder.

c) Landbrugets Indflydelse paa et Lands statistiske og politiske Forhold.

Jo mere Landhuusholdningen er steget, desto større bliver Landets Betydning i den politiske Vægtsskaal. Med dets tiltagende Flor forstørres Landet intensivt og forøger sin Kraft med den stigende Folkemængde og dennes sikre Existens. Til Beviis for denne Sætnings Rigtighed behøver man blot at sammenligne to forskjellige Avlsbrug. Om end det ene, hvad Arealet angaaer, er mindre end det andet, men alligevel har en

større Production, saa er dette dog i to Henseender af større Værdi, først fordi det ved sin større Production giver en større Indtægt, og dernæst fordi denne vindes lettere og ved færre Bekostninger paa et mindre Stykke Jord end paa et større. Dersom et Land frembringer ligesaameget paa een Qvadratmiil, som et andet Land paa to, saa behøver det kun at være halv saa stort, men har dog en høiere Værdi og større politisk Betydning end det andet; thi først og fremmest kan det føde en ligesaa stor Folkemængde, for det andet er under ellers lige Forhold dets Productionsomkostninger mindre, hvilket ogsaa er Tilfældet med Personalet for Landets indvortes Bestyrelse; det er i det Hele taget mere begunstiget end et større, men magrere Land. Vader os, for at søge et Beviis for denne Sætning, see tilbage paa den preussiske Stats Historie. Frederik den Store udvidede vel dens Grændser, men sin meste Styrke i Landet vandt han dog derved, at han opmuntrede Landbruget, hvorved han tillige bragte Handel og Manufacturer i Flor. Dette Princip har man hidtil anseet som Grundvolden for den indre Politik ei blot i Preussen men i alle tydske Stater; man kjender de Fordele, der ere knyttede dertil, og Tydslands blomstrende Tilstand kan tilskrives Jagttagelsen af dette Princip. Vilde man forsøge en modsat Fremgangsmaade, først anlægge Fabrikker og forsømme Landbruget, saa maatte man ogsaa hente Størstedelen af sine raae Producter udenfra, og Fabrikkerne dog i Sammenligning med Englands og Frankrigs gjøre daarlige Affairer.

Lader os anvende dette Princip paa Rusland. Enhver yderligere Tilvæert vilde visseligen mere skade end gavne denne Rjæmpestat, om ei den intensive Kraft, som hovedsageligen beroer paa Landbruget, tiltager i endnu høiere Grad. Ethvert væsentligt Fremstridt heri er for Rusland af større Værdi, naar hele Landet sporer dets Virkninger, end Erobringen af nye Lande.

Skulde de øvrige europæiske Magter blive misundelige paa dette Rige, saa burde det isærdeleshed være over Forøggelsen af dets indvortes Kraft, og det maatte endogsaa være dem fjært at see, at dets Grændser bleve udvidede, da derved dets indre Kraft uundgaaelig maatte hæmmes, om ei aldeles lammes.

Bed at betragte Landbrugets Indvirken paa et Lands politiske Forhold finder man let, at Landmanden virkelig er en mere trofast Undersaat og varmere Fædrelandsven end Manufacturisten og Kjøbmanden, og nødvendig maa være det mere end Kapitalisten. Hans egen Fordeel paalægger ham disse Dyder. Han er Medeier af Landet, og dets Held saavel som Opretholdelsen af Orden og Institutioner er mere magtpaaliggende for ham end for Noget andet. En klog Politik maa saaledes beskytte hans Rettigheder og bidrage til hans Velstand, især da altid han lettest og med størst Sikkerhed kan beskyttes. Til jo høiere et Standpunkt han kan reise sig, jo mere formuende han er, desto bedre er det for Staten, som altsaa begaaer et stort Misgreb, naar den ikke antager sig hans Interesse, hvor det er nødvendigt og hensigtsmæssigt.

Landbrugets Indflydelse paa Livets intellectuelle Forhold.

Undersøge vi Litteraturens Annaler, saa bliver det tydeligt, hvor lidet man har estertænkt Bigtigheden og Fleersidigheden af ovennævnte Forhold. Et Ordsprog siger: „Mennesket bereder selv sin Skjæbne.“ Man kan ogsaa anvende det paa Landbruget. Deels en næsten altfor stor Tilbageholdenhed og Fordringsløshed og deels Mangel paa høiere Dannelselse har hidindtil udelukket Fleerheden af Landmændene fra videnskabelige og lærde Kredse og forhindret Udsærdigelsen af deres Afkomstbrev til at indtræde deri. Først i den nyere Tid har denne Anskuelse taget en anden Retning. Hovedsageligen fordi videnskabelig dannede Mænd have helliget sig til Agerbruget og lagt Grunden til en Litteratur for denne.

Iblandt Livets intellectuelle Forhold komme vi først til at betragte:

a) De sociale.

At Agerbruget er det egentlige Grundlag for disse, indsee vi lettest, naar vi gaae tilbage til dets første Oprindelse. Nomaden kan ikke være Samsundsmenneske, da han behøver for stort et Rum for sin Existens og af denne Grund maa holde sig fjernet fra sine Medmennesker. Jordbrugeren maa derimod for den gjensidige Bistands Skyld forene sig med dem for med Fordeel at kunne bekjæmpe alle de Fjender og Banstueligheder, der under hans Arbeide møde ham, samt for at tilfredsstille de Fornødenheder, der ere knyttede til Agerbruget. En fælles Interesse forener altsaa alle

Individer af denne Stand og fører dem nærmere til hverandre, hvorved der opstaaer et stærkt knyttet Samfundsforhold.

Hvor nødvendigt et saadant er, viser sig af de mange Agerdyrknings-Foreninger, der i nogle Stater overalt danne sig og hvis Niemed det er at hæve Agerbruget til en stedse større Grad af Fuldkommenhed og give Medlemmernes intellectuelle Dannelse en bedre Retning. Saadanne Foreninger findes vel i adskillige Lande i Europa; men man kan ikke nægte de tydske og engelske et betydeligt Fortrin, naar man seer hen til Frugterne af deres Virksomhed.

b) Landbruget indvirker ogsaa paa Livets aandelige og religiøse Forhold.

At leve i den frie Natur virker velgjørende paa Sjæl og Legeme og beskytter dem fra de skadelige Virkninger, som Livet i en tæt Menneskevrimmel medfører. Under Bessuelsen af den rastløst stræbende Stabelse vinder Sjælen Dybde og Klarhed, og disse udvikles saameget fuldkomnere, som et sundt Legeme modvirker Sjælslidelser. Tilliden, hendraget nærmere til Forsynet, der saa herligen udfører alle sine Værker, styrkes; med eet Ord, det religiøse Sind kaldes tillive og næres. En Nations politiske Velsærd beroer paa dens moralske og religiøse Tænkemaade, og Alle, der ei have villet betænke eller troe dette, have alligevel maattet erkjende det — ofte til deres Skade — først efter stormende Omvæltninger. Det var ingenlunde en for dristig eller urigtig Slutning at ville finde Maalestoffet for en Nations Moralitet efter

Forholdet mellem den industri- og manufacturdrivende Folkemængde og den landbrugende. Jo større den første er, desto dybere ere Moral og Religion nedsunkne og desto betænkeligere seer det ud med Nationens sande og varige Velstand. Kan dette ikke nægtes, saa er det ogsaa tydeligt, hvormeget den Regjering feiler, som giver Manufactur- og Fabrik-Væsenet Fortrin fremfor Agerbruget. Begge fortjene Dymærksomhed, men man kan ikke vende op og ned paa den rette Orden og lægge Taget i Grunden og Grunden paa Taget.

c) Landbrugets Indflydelse paa Begrebet.

Det seer næsten ud som om jeg vilde opstille en Paradox og vilde sige om Agerbruget, at det har Noget, istedetfor at sige at det burde have det. Begrebet, saaledes raisonerer man, har vel Indflydelse paa Agerbruget; men ei omvendt. Men seer man lidt næriere paa Sagen, saa vil man finde, at ogsaa Landhuusholdningen i Forhold til sin Virkefreds har bidraget sit til at forøge den menneskelige Viden, og at om den end ikke overalt har faaet Prædicat af Videnskab, den dog fordrer mange Kundskaber; men ogsaa betaler dem taknemmeligt og med Renter. Landhuusholdningen udgjør en integrerende Deel af Naturvidenskabernes store Mark, som i den senere Tid i alle Lande har fundet saamange Dyrkere. Indenfor Landmandens Virkefreds kan der opstaae saamange Spørgsmaal, at han godt kan behøve et rigtigt Begreb for at kunne besvare dem. Hvor han gaaer, hvor han seer, støder han paa Gaader, hvis Besvarelse fordrer Eftertanke. Vel troer den

Ukyndige, at Landmanden blot behøver at pløie og saae, saa vorer Sæden af sig selv. Men der fordres ogsaa en nøiagtig Kundskab til Jordbunden for at kunne vælge den for samme meest passende Behandlingsmaade, uden hvilken den kun sjelden giver en god Afgrøde. Her- til kan han ei godt undvære Geognosie, Physik og Chemi, og naar de, der blot gaae i den gamle Slendrian, ikke besidde synderlig mange Kundskaber heri, men dog træffe paa den rette Methode, saa kommer det alene deraf, at en videnskabelig Dannelse hos dem erstattes af en lang og mangesidig Erfaring, som leder dem i deres Praxis, idet den tillige udgjør deres Theori. Paa samme Maade maa Videnskaben lede Landmanden ved Kreaturenes Røgt og Avl. Sine Huusdyrs Organisme og mange dem mødende Hændelser maa han nøie kjende, om han vil forædle sin Besætning og ad den korteste Vej naae sit Maal. Vil han undgaae mangt et stort Tab, maa han ikke være ukyndig i Veterinærvidenskaben, som undertiden kan i Udøvelsen være vanskeligere end Men- neske-Lægens Videnskab, da Dyret ei kan sige, hvor og paa hvad Maade det er sygt. Meteorologi er ogsaa et for Landmanden nyttigt Studium, da Afgrødens Frugtbarhed og lykkelige Indbjergning saameget beroer paa Veirliget. Kort sagt, jo mere Landmanden er inde i Naturvidenskaberne, desto dygtigere er han i sin Virke- freds.

Da nu de europæiske Landes og Staters sociale og politiske Forhold ogsaa have paalagt Landbostanden deres restrictive Former, og tvunget den til at opbyde alle sine Sjæleevner for altid at kunne tilfredsstille Li-

dens Fordringer, saa ligger det i Sagens Natur, at Agerdyrkerens Kundskaber altid maae stige, og det følger af sig selv, at Frugten af hans Stræben er moden, naar hans Kundskab er grundet paa Erfaring og saaledes allerede har udholdt den Ildprøve, hvori mange Theorier og Hypotheser ere forbrændte til Aske. Denne Anskuelse, som nøiere betragtet vil blive erkjendt for en Sandhed, maa vel have været det, der bestemte Naturforskerens Selskab til specielt at indbyde Landmændene til sine Sammenkomster og anvise dem en egen Afdeling.

Af hvad jeg har yttret, sees hvor stor Forskiellen er mellem en Landhuusholdning som den bør være og et almindeligt Agerbrug. At man alt har indseet og erkjendt denne Sætning, bekræftes af Agerdyrkningsinstitutterne; et høiere Lære-Cursus burde ved disse gennemgaaes, om de skulde svare til deres Bestemmelse.

I Alt hvad jeg herom har at anføre maa jeg fatte mig kort og bevæge mig indenfor trange Grændser; thi vilde jeg kun nok saa lidt overskride dem, vilde jeg komme til at skrive en heel Bog. — Der staaer nu kun tilbage for mig, at give et Resumé af hvad jeg har anført.

Den agerdyrkende Stand kan i enhver Henseende gjøre Fordring paa den høieste Grad af Ugtelse. Dens Bigtighed for Nationens Liv er synlig overalt, vi maae betragte den fra hvad Synspunkt vi saa ville. Den har sin fulde Værdi baade i det materielle og moralske Liv, og den som vil nedsætte den, viser at han enten er i Besiddelse af en indskrænket Synsmaade eller mangler

behørig Dømmekraft. Historien viser tydeligt, at i alle Stater, hvor man har ladet Agerdyrningen vederfares fuld Ret, har man lagt et sikkrere og varigere Fundament for Nationens Velstand, end hvor man har troet, fortrinnsviis at begunstige Handel og Industri. Vor Tid kan med sine mangfoldigen forøgede Fordringer endnu mindre ustraffet frænke denne Sætning; thi nu holder Mængden af de materielle Fornødenheder bestandig Skridt med Folkemængdens Forøgelse, og alene Agerdyrningen formaaer at løse de hvert Dieblif opstaaende nye Problemer. Nationernes intellectuelle Liv indskrænkes ei alene ikke derved paa nogen Maade, men udvifles tværtimod derved middelbart meer og meer, og de Lysglint, der af Landbruget blive fastede derpaa, bidrage væsentlig til at give det en forøget Glæds. Om dette ikke er blevet erkjendt overalt, saa ligger Skylden deri paa begge Sider, det vil sige saavel hos Landmændene som hos de øvrige Klasser i Samfundet. Blandt de første findes endnu formange, som savne et tydeligt Begreb om deres Kalds Bigtighed og Omfang, og derved fastes der en Skygge paa dem, der ellers vilde staae i et renere Lys, og desuden findes der mellem disse sidste mange, som af en for stor Frygt eller Beskedenhed holde sig i Baggrunden uden at have nogen Anelse om den Plads, de indtage i Staten. Iblandt de øvrige Klasser i Samfundet findes der mange, som have vrang og indskrænkede Begreber om Agerbruget og ansee Landmænd og Bønder for Menneffer, der i intellektuel Henseende knap kunne komme i Betragtning. Saaledes var det forðum, og saaledes er det tildeels